

NHỮNG HOẠT ĐỘNG CỦA NGUYỄN ÁI QUỐC TRONG THỜI GIAN THAM GIA ĐẢNG XÃ HỘI PHÁP (1919-1920)

VŨ THỊ NHỊ*

Cuối năm 1917, Nguyễn Ái Quốc từ nước Anh trở lại nước Pháp, sống và làm việc tại Thủ đô Pari đến năm 1923. Khoảng đầu năm 1919, Người tham gia Đảng Xã hội Pháp. Khi được hỏi vì sao vào Đảng, Nguyễn Ái Quốc trả lời: “Chỉ vì đây là tổ chức duy nhất ở Pháp bên vực nước tôi, là tổ chức duy nhất theo đuổi lý tưởng cao quý của Đại cách mạng Pháp: TỰ DO, BÌNH ĐẲNG, BÁC ÁI”¹.

Vào Đảng Xã hội, Nguyễn Ái Quốc có dịp gần gũi và hoạt động với các nhà hoạt động chính trị và văn hóa nổi tiếng của Pháp như Mácxen Casanh, Pôn Vayăng Cutuyriê, Lêông Bolum, Raymông Lophevơ, Giăng Lôngghê, Gaxtông Môngmútô, v.v. Trong môi trường hoạt động ấy, Nguyễn Ái Quốc đã từng bước chuyển biến nhận thức từ người yêu nước trở thành người cộng sản.

1. Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914-1918) kết thúc, đại biểu các nước đế quốc tham gia chiến tranh tổ chức họp tại Vécxây để chia lại thuộc địa và thiết lập lại trật tự thế giới mới. Với hy vọng “Chương trình hòa bình toàn diện” do Tổng thống Mỹ Uynxon được thực hiện, những người Việt Nam yêu nước tại Pháp đã viết *Bản Yêu sách của nhân dân An Nam* bằng tiếng Pháp, ký tên Nguyễn Ái Quốc. Nội dung của bản *Yêu sách* gồm:

“1. Tổng ân xá cho tất cả những người bản xứ bị án tù chính trị;

2. Cải cách nền pháp lý ở Đông Dương bằng cách ban cho người bản xứ cũng được quyền hưởng những *đảm bảo về mặt pháp luật* như người Âu châu; *xoá bỏ hoàn toàn* các toà án đặc biệt dùng làm công cụ để khủng bố và áp bức bộ phận trung thực nhất trong nhân dân An Nam;

3. Tự do *báo chí* và tự do *ngôn luận*;

4. Tự do *lập hội* và *hội họp*;

5. Tự do *cư trú ở nước ngoài* và tự do xuất dương;

6. Tự do *học tập*, thành lập các trường kỹ thuật và chuyên nghiệp ở tất cả các tỉnh cho người bản xứ;

7. Thay *chế độ ra các sắc lệnh bằng chế độ ra các đạo luật*;

* Bào tàng Hồ Chí Minh

8. Đoàn đại biểu thường trực của người bản xứ, do người bản xứ bầu ra, tại Nghị viện Pháp để giúp cho Nghị viện biết được những nguyện vọng của người bản xứ”².

Được sự giúp đỡ của một số đảng viên Đảng Xã hội Pháp, ngày 18-6-1919 Nguyễn Ái Quốc gửi bản Yêu sách đến Hội nghị Vécxây, đến Tổng thống Mỹ và các đoàn đại biểu các nước dự Hội nghị. Cùng ngày, bản Yêu sách đã được đăng toàn văn trên hai tờ báo *L’Humanité* (Nhân đạo) và *Le Populaire* (Dân chúng) - Cơ quan ngôn luận của Trung ương Đảng Xã hội Pháp, với nhan đề “Quyền của các dân tộc”. Đồng thời, Nguyễn Ái Quốc còn in bản Yêu sách thành truyền đơn với 3 thứ tiếng Pháp, Việt, Hán để tuyên truyền rộng rãi tới mọi đối tượng, nhất là trong công nhân Pháp, binh lính người Việt, Việt kiều ở Pháp và gửi về Việt Nam qua đường bưu điện, hoặc qua thủy thủ, lính chiến hồi hương. Nguyễn Ái Quốc trực tiếp viết và chỉ đạo in bản tiếng Việt và tiếng Hán. Đặc biệt, bản tiếng Việt được Nguyễn Ái Quốc chuyển nội dung sang thể văn vần, lấy đầu đề *Việt Nam yêu cầu ca* để người Việt Nam dễ đọc, dễ hiểu và dễ nhớ. Anh phân phát truyền đơn trong các cuộc họp của Đảng Xã hội Pháp, trong các cuộc mít tinh ở Pari và một vài thành phố khác. Nguyễn Ái Quốc còn tổ chức những cuộc nói chuyện giới thiệu bản Yêu sách và nguyện vọng của nhân dân Việt Nam đòi tự do, độc lập.

Bản Yêu sách không được trả lời, nguyện vọng của Nguyễn Ái Quốc và những người An Nam yêu nước không được giải quyết. Bởi vì, thực chất của Hội nghị Vécxây là

các nước đế quốc xâu xé các nước thuộc địa và tranh giành ảnh hưởng của nhau trên thế giới, chứ không hề nghĩ đến số phận những nước xa xôi ở Viễn Đông. Mặc dù vậy, sự kiện này đã gây tiếng vang lớn. Đó là ngay tại nước Pháp “mẫu quốc”, người dân An Nam đã dám đưa một bản yêu sách đòi quyền lợi của dân tộc thuộc địa trước một hội nghị quốc tế. Bản yêu sách đã nêu lên một vấn đề để mọi người chú ý, đánh thức dư luận quốc tế đối với Việt Nam, đồng thời, đã làm cho các nước dự Hội nghị Vécxây và số đông nhân dân Pháp chú ý đến vấn đề thuộc địa. Đây là một hình thức đấu tranh mới, một việc làm hết sức khôn khéo và mạnh dạn của Nguyễn Ái Quốc. Từ sự việc này, Nguyễn Ái Quốc nhận rõ bộ mặt thật - bản chất của chủ nghĩa thực dân. Nguyễn Ái Quốc cho rằng: “Chương trình hoà bình toàn diện” gồm 14 điểm của Tổng thống Mỹ Uynxon thực chất chỉ là trò bịp bợm, là hành động phản công của CNĐQ chống lại *Sắc lệnh hoà bình* của Nhà nước Nga Xôviết. Điều đó cũng tỏ rõ bản lĩnh cách mạng của Nguyễn Ái Quốc, đồng thời càng thôi thúc Người làm cách mạng.

2. Hoạt động trong Đảng Xã hội Pháp, Nguyễn Ái Quốc có được lợi thế biết được nhanh và nhiều thông tin, lại được hai tờ báo *L’Humanité* và *Le Populaire* là cơ quan ngôn luận của Đảng Xã hội Pháp sẵn sàng đăng tải các bài viết của Anh. Nguyễn Ái Quốc tìm thấy một loại vũ khí đấu tranh mới, sắc bén và cực kỳ quan trọng, đó là viết bài đăng báo tố cáo tội ác của thực dân Pháp, làm cho nhân dân Pháp, đặc biệt là nhân dân Việt

Nam thấy rõ bộ mặt thật của nhà cầm quyền “nước mẹ” để cùng nhau đoàn kết đứng lên đấu tranh đòi giải phóng dân tộc. Những ngày sống trên đất Pháp, anh Nguyễn đã tự học tiếng Pháp. Anh cố gắng trau dồi vốn ngôn ngữ của mình để viết tin, bài diễn tả những hiểu biết, những suy nghĩ, những điều tâm huyết cần nói của anh, của dân tộc Việt Nam ngay ở trên đất Pháp. Được các đồng chí làm báo động viên, khuyến khích, Nguyễn Ái Quốc đã học cách viết báo. Lúc đầu Nguyễn Ái Quốc viết những tin ngắn, đăng trên tờ *La Ouvrière* (Đời sống công nhân), sau đó anh viết được bài dài và trở thành cộng tác viên tích cực của hai tờ báo *L'Humanité* và *Le Populaire* của Đảng Xã hội Pháp. Bài báo đầu tiên của Nguyễn Ái Quốc mang tên *Vấn đề dân bản xứ*, đăng trên báo *L' Humanité* ngày 2-8-1919, nêu vắn tắt nội dung chính của bản Yêu sách 8 điểm gửi Hội nghị Vécxây và khẳng định đó là nguyện vọng chính đáng của nhân dân Việt Nam. Đồng thời, lên án chính sách cai trị cùng những thủ đoạn áp bức, bóc lột cực kỳ dã man, tàn bạo của thực dân Pháp ở Đông Dương. Chỉ sau đó một tháng, bài báo thứ hai của Nguyễn Ái Quốc với đầu đề “*Đông Dương*” và “*Triều Tiên*” đã xuất hiện trên tờ *Le Populaire* số ra ngày 14-9-1919. Đề tranh thủ diễn đàn lên án thực dân Pháp, Nguyễn Ái Quốc đã so sánh chính sách cai trị của Nhật ở Triều Tiên và chính sách của Pháp ở Đông Dương, rồi đi đến câu hỏi: liệu nước Pháp đối với Đông Dương ít nhất như Nhật đối với Triều Tiên được không? Cũng trong năm 1919 Nguyễn Ái Quốc viết các bài “*Tâm địa*

thực dân”; “*Thư gửi ông Utorây*” (đại biểu của Hội đồng thuộc địa Nam Kỳ trong Hạ nghị viện Pháp) cũng đăng trên tờ báo *Le Populaire* ngày 14-10-1919, tố cáo Utorây xuyên tạc sự thật ở Đông Dương tại phiên họp Nghị viện Pháp 18 - 9 - 1919. Từ đây, anh Nguyễn viết rất nhiều bài báo với những lời lẽ đanh thép, đấu tranh trực diện với kẻ thù trực tiếp của dân tộc mình là thực dân Pháp ngay trong lòng nước Pháp. Ở Pháp lúc này, chưa có người Việt Nam yêu nước nào biểu lộ thái độ chính trị đối lập gay gắt, dứt khoát với thực dân Pháp như Nguyễn Ái Quốc. Khát vọng cháy bỏng của Anh là giải phóng dân tộc và thực hiện quyền tự quyết dân tộc. Sau khi những bài báo được đăng, Bộ trưởng Thuộc địa Anbe Xarô (từng là Toàn quyền Đông Dương) đã mời Nguyễn Ái Quốc đến trụ sở Bộ Thuộc địa để đích thân kiểm tra lai lịch của Anh.

3. Cuối năm 1919, Đảng Xã hội Pháp thành lập Ủy ban Quốc tế III. Ủy ban này có nhiệm vụ vận động Đảng gia nhập Quốc tế III và bảo vệ cách mạng vô sản Nga đang bị các chính phủ tư sản (có cả Chính phủ Pháp) tấn công dữ dội. Nguyễn Ái Quốc tham gia rất tích cực các hoạt động của Ủy ban Quốc tế III. Anh đi dự tất cả các cuộc họp của Ủy ban diễn ra ở Pari. Tại các cuộc họp, Nguyễn Ái Quốc tranh thủ thông báo với các bạn Pháp về tình hình Việt Nam và tội ác của thực dân Pháp ở thuộc địa. Anh cùng một số đảng viên Đảng Xã hội Pháp đi xuyên tiền để giúp nhân dân Nga vượt qua nạn đói (hậu quả của các nước đế quốc bao vây nước Nga); phân phát truyền đơn của

Đảng Xã hội Pháp kêu gọi lao động Pháp lên án sự can thiệp vũ trang của Chính phủ Pháp vào nước Nga, ủng hộ Cách mạng tháng Mười Nga. Cuối năm 1919, Đảng Xã hội Pháp tổ chức Đại hội lần thứ 17. Trong Đại hội đã diễn ra cuộc đấu tranh gay gắt giữa hai khuynh hướng: Đảng ở lại Quốc tế II hay gia nhập Quốc tế III (Quốc tế Cộng sản). Kết quả bỏ phiếu là đa số đảng viên trong Đảng Xã hội Pháp còn do dự chưa đứng hẳn về Quốc tế nào. Điều đó thể hiện sự lúng túng trong lựa chọn của các đảng viên của Đảng Xã hội Pháp, có thể vì họ chưa có nhiều thông tin để hiểu về Quốc tế III nên họ chưa có được sự chuẩn bị và lựa chọn dứt khoát. Do vậy, giữa năm 1920, Đảng Xã hội Pháp đã cử đoàn đại biểu (gồm hai người) đến Mátxcova làm việc với Ban Chấp hành Quốc tế Cộng sản, với Lênin. Ngày 16 và 17-7-1920, hai số báo *L' Humanité* của Đảng đăng trang trọng “Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa” của Lênin. Về vấn đề này, phần đông đảng viên Đảng Xã hội ít quan tâm đến. Riêng đối với Nguyễn Ái Quốc, bài báo có liên quan đến vấn đề thuộc địa lập tức thu hút sự chú ý của Anh.

Luận cương của Lênin đã làm cho Nguyễn Ái Quốc rất cảm động, phấn khởi, sáng tỏ, tin tưởng. Anh vui mừng đến phát khóc lên, ngồi một mình trong phòng mà anh Nguyễn nói to như đang nói trước đông đảo quần chúng: “Hỡi đồng bào bị đọa đầy đau khổ! Đây là cái cần thiết cho chúng ta, đây là con đường giải phóng chúng ta”³. Từ đây, Nguyễn Ái Quốc tìm thấy con đường đi cho

dân tộc mình, cho đất nước mình và hoàn toàn tin theo Lênin, tin vào Quốc tế III. Nguyễn Ái Quốc ra sức tìm đọc những sách báo viết về Lênin, về Quốc tế III và những báo in những tác phẩm của Lênin..., trong đó phải kể đến tờ *L' Humanité* đã đăng tải nhiều nhất. Được tiếp xúc thường xuyên với tờ báo của Đảng xã hội Pháp, Nguyễn Ái Quốc có điều kiện tìm hiểu những nội dung báo đăng tải: Các nghị quyết quan trọng của Đại hội II Quốc tế Cộng sản (19-7-1920); Tin về những buổi gặp gỡ giữa đoàn đại biểu Đảng Xã hội Pháp với Ban Chấp hành Quốc tế Cộng sản; Thư có chữ ký của Lênin ngày 26-7-1920, gửi tất cả các đảng viên Đảng Xã hội Pháp, gửi tất cả những người vô sản giác ngộ ở Pháp, yêu cầu Đảng Xã hội Pháp phải bóc trần bộ mặt thật của đế quốc Pháp ở các thuộc địa và phải giúp đỡ nhân dân các thuộc địa không chỉ bằng lời nói mà bằng việc làm; Điều kiện kết nạp vào Quốc tế Cộng sản (được Quốc tế Cộng sản thông qua ngày 6-8-1920); Nghị quyết của Liên đoàn Thanh niên Cộng sản Pháp dưới sự chỉ đạo của Quốc tế III... Cùng với Sơ thảo những luận cương của Lênin,... tất cả những tin, bài đó làm cho Nguyễn Ái Quốc càng hiểu rõ hơn về Quốc tế III, về Lênin.

4. Khoảng tháng 9-1920, Đảng Xã hội Pháp tiếp tục bị chia rẽ bởi các khuynh hướng chính trị khác nhau, phân thành phe tả và phe hữu. Sau nhiều lần thay đổi, cuối cùng Đại hội Đảng Xã hội Pháp cũng được tiến hành từ ngày 25 đến 30-12-1920 tại thành phố Tua. Nhờ có sự giúp đỡ của

những đại biểu Pháp, Nguyễn Ái Quốc mới thoát khỏi sự theo dõi của mật thám Pháp để đến dự Đại hội, Anh ngồi vào hàng ghế phe tả. Tại Đại hội, với tư cách là đảng viên Đảng Xã hội, Nguyễn Ái Quốc phát biểu tố cáo tội ác của tư bản Pháp đối với thuộc địa, yêu cầu Đảng Xã hội phải hoạt động thiết thực ủng hộ những người bản xứ bị áp bức. Anh kêu gọi Đảng Xã hội Pháp (cả phái tả và phái hữu) hãy cứu Đông Dương. Vào ngày họp cuối, Đại hội tiến hành bỏ phiếu gia nhập Quốc tế Cộng sản (Quốc tế III). Kết quả là đại đa số đảng viên Đảng Xã hội đã bỏ phiếu tán thành, trong đó có Nguyễn Ái Quốc. Phái đối lập thất bại, bỏ ra nơi khác họp riêng. Hồi 2 giờ ngày 30-12-1920, những người chủ trương gia nhập Quốc tế III tuyên bố thành lập Phân bộ Pháp của Quốc tế Cộng sản, Đảng Cộng sản Pháp được thành lập. Nguyễn Ái Quốc trở thành người tham gia sáng lập Đảng Cộng sản Pháp và là người cộng sản Việt Nam đầu tiên.

Như vậy, vào Đảng Xã hội Pháp, Nguyễn Tất Thành - Nguyễn Ái Quốc có nhiều dịp gần gũi, hoạt động với các nhà chính trị, văn hoá nổi tiếng của Pháp như Mác-xen Casanh; Pôn Vayăng Cutuyriê; Lêông Bolum.... Anh Nguyễn còn quen biết hầu hết các nghị viên và các luật sư trong Đảng Xã hội và có nhiều cơ hội tốt để gặp gỡ rất nhiều bạn bè Pháp trong các giới thợ thuyền, văn nghệ sĩ và những người lao động thuộc địa ở Tuynidi, Marốc, Madagátxca, Angiêri; một số người Thụy Điển, Nhật Bản, Ấn Độ, Trung Quốc, Triều Tiên,... Nguyễn Ái Quốc

nhận được nhiều thông tin từ họ. Đảng Xã hội Pháp thực sự là môi trường tốt để anh Nguyễn vừa nhận được sự giúp đỡ, vừa học hỏi được nhiều điều, làm giàu tri thức lý luận và kinh nghiệm thực tiễn. Thông qua hai tờ báo của Đảng Xã hội Pháp, những ý tưởng của Nguyễn Ái Quốc được truyền công khai, rộng rãi. Hoạt động trong Đảng Xã hội Pháp đã làm cho Nguyễn Ái Quốc càng nhận rõ thực trạng của xã hội Pháp, nhận rõ bộ mặt thật dã man, tàn bạo của thực dân Pháp ở chính quốc - những thứ ẩn giấu đằng sau những từ “Tự do, Bình đẳng, Bác ái”. Hoạt động trong Đảng Xã hội Pháp còn giúp Nguyễn Ái Quốc hiểu và nhận thức về Quốc tế Cộng sản, về Lênin, về Cách mạng tháng Mười Nga để rồi khi gặp Sơ thảo những Luận cương của Lênin, Nguyễn Ái Quốc đã tiếp nhận và tìm thấy trong đó con đường đi cho dân tộc mình, đồng thời có được hành động thể hiện sự chuyển biến về chất trong nhận thức của mình. Đó là bỏ phiếu gia nhập Quốc tế Cộng sản, tham gia sáng lập Đảng Cộng sản Pháp, trở thành người cộng sản từ một người yêu nước chân chính, xác định rõ đường hướng cho cách mạng Việt Nam.

1. Trần Dân Tiên: *Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch*, ST, H, 1974, tr.39

2. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1996, T.1, tr. 435-436

3. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1996, T.10, tr.127.